

תוצאות חיים

"מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים"
יו"ל ע"י התאגדות בני תורה
גליון מס' 4 - כסלו תשס"ח

★ שיערי ההלכה ★ - מורינו הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

בענין תוכ"ד כדיבור

אז יש לדון בש"צ שמעיה ואמר בעשיית "הקל הקדוש" ומיד תיקנהו הציבור המלך הקדוש ולא הבין ושוב תיקנהו בתוכ"ד עד שהבין ותיקן ואמר המלך הקדוש אולם בנתיים עבר שיעור של תוכ"ד, האם יהי תיקונו דמה שתיקנהו הציבור מצד מוסר הברכה לתחילתה או דילמא כן שמו"ס עבר תוכ"ד לא מהני מה שתיקן.

הנה כתב מרן (סי' תקפ"ב ס"ב) אם אמר הקל הקדוש ותכ"ד נזכר, ואמר המלך הקדוש א"צ לחזור וכן הדין בהמלך המשפט. ומקורו הוא מתשו"ר הרשב"א (סימן לה') והוא דין פשוט. אלא דכאן יש לעיין האם מה שאמרו הציבור חשיב להצטרף כדי שלא יחשב הפסק, והנה מצינו כה"ג לנבי עדים שהעידו כ"א בתוכ"ד של השני דחשיבי כולוהו כת אחת (מכות ו,א. ושבועות לב,א) ומיירי שהתחיל כ"א בתוכ"ד של תבירו וא"כ ה"ג כאן היה מקום לומר שיצטרפו.

אכן הרמב"ם כתב(פ"ב משבועות ה"ה) גבי מי שנשבע חזר בו תוכ"ד והדין שמוטר ונעקרה השבועה "וכן אם אמרו לו אתרים חזר בך או מותר לך וכיו"ב וקיבל מהו בתוכ"ד ואמר הן או חזרתי בי וכיוצא בהי זה מותר, ואם אחר כדי דיבור א"י לחזור בו" וכבר השיג הראב"ד שם, א"א דבר זה אינו מחזור שאין אחרים זקוקין לנדרו עד שתהא מחאה שלהן סומכת נדרו לחזרתו, ע"כ. ולכאורה היה אפשר לפרש כוונת הרמב"ם דמיירי עדיין בתכ"ד דיד" דא"ל חזר בך ומיד חזר בו שלא עבר זמן דכדי דיבור שהוא שלום עליך רבי אולם יקשה לפי"ז דא"כ זה פשיטא ומאי קמ"ל הרמב"ם בזה אלא דאכתי י"ל דקמ"ל דאף שחזר בו ע"י אחרים ולא מעצמו בכ"ז חזרתו חזרה וכמ"ש הכס"מ שם. אכן בביאור דעת הרמב"ם כ' ברדב"ז דכיון שהחזירוהו בתוכ"ד לשבועתו, והוא קיבל מהם וחזר בו אף שחזרתו בפועל אחר כדי דיבור היתה, כחזרה אריכתא דמיא ומהני. והראב"ד פליג ארמב"ם, ולפי"ז יוצא לכאורה דגזון דידן מתלא תלי בפלוגתא זו, דלהרמב"ם יהי דיבורם של הציבור לצרפו לתוכ"ד ולתראב"ד לא.

אבל נראה דבגיהון דידן גם הראב"ד יודה. דכ"ז דלא מהני כשאין לאחרים שום שייכות לנדרו ולכך גם נדחקו הגו"כ שלא לאוקמי דברי הרמב"ם באופן כזה, אבל בנידוד שהציבור צריכים לחזרתו לצאת בה ידיה, וודאי דמהני דיבורם כדי שיחשב תוכ"ד בהצטרפם, ודומיא דעדים. ושפיר יכול לתקן דיבורו. אך למאן דס"ל ככוונת הרמב"ם דחזר בו בתוכ"ד ודאי דלא יהי.

ב) בעיקר דין תוכ"ד כדיבור, הנה קי"ל בנדרים (פ,א) דהלכתא תוכ"ד כדיבור דמי חוץ ממנו, ועובד ע"ז מקדש ומגרש, ידוע מה שנחלקו בזה הר"ן ור"ת, דשי' הר"ן שם דתוכ"ד כדיבור הוא לפי שאדם לא בגמר דעתו הוא עושה אלא דעתו שיוכל לחזור בו תוכ"ד, אבל הני כיון דחמירי כולי האי א"א אדם עושהאותסאלא בהסכמה גמורה ולפי"ז אע"ג דלא כתיב בקרא הוי סברא בדאורייתא ומסר הכתוב לחכמים שיעור זה ולפי"ז אתי שפיר הא דנקטו חכמים לשון כדי אמירת "שלום עליך רבי" ולא סתם ג' תיבות.

ושיטת ר"ת היא דא"י סברא בדין, אלא דכך תיקנו חכמים משום תלמיד הלוקח מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן לו שלום בר מהני כ"י היכי דלא להוי גזלן אם לא ישיב שלום כדאמרין בברכות דעובר משום "גזילת העני בבתיכם", וכבר תמה עליו הר"ן שם דהיאך עקרו רבנן דין תורה בקום עשה וביטלו שבועתו ונדרו וכח"כ בזה עוד שתי שיטות, ראב"ד ורשב"ם ב"ב כמ"ו אך אכמ"ל

ואולי יש להביא כעין אסמכתא מקרא לדין זה (כדרך שמצינו בדין עונג שבת דלדעת כמה ראשונים הוא דאורייתא וילפינן לה מקרא דוקראת לשבת עונג וכתב החת"ם דאע"ג דהוא קרא בישיעה מ"מ קבלה ביד ישעיה דאורייתא היא) והוא בנביא (מלכים ב' ז', יח, יט) כשניבא אלישע על הרעב אשר היה ואמר "כעת מחר סאה סולת בשקל וסאתיים שעורים בשקל, והשליש ענה כנגדו והחציף לומר הנה ה' עושה ארובות בשמים יהיה כדבר הזה ויען לו אלישע הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל".

ואם נדקדק בלשון הפס' בהמשך שנשנה הענין נאמר "ויהי כדבר איש האלוקים אל המלך לאמר סאתיים שעורים בשקל וסאה סולת בשקל יהיה כעת מחר בשער שומרון ויען השליש את איש האלוקים ויאמר וחנה ה' עושה ארובות בשמים יהיה כדבר הזה ויאמר הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל, ע"כ. יל"ד למה כתב והנה עם ו' ומוה נראה שמיד אחר שסיים אלישע את נבואתו אמר השליש את דבריו כדי ללעוג על דברי אלישע וכי יעשה ה' ארובות בשמים, וע"ז נאמר בכתוב ויהי "כדבר", דכיון שזה היה ממש בסמיכות לדיבורו של אלישע חשיב כאילו אמר את זה יחד עם דברי אלישע ממש, "כדבר", דהיינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי. ואתי שפיר שקיבל עונשו ע"י מהירות העם שרמסוהו מידה כנגד מידה שמהיר ללעוג על דברי תנביא. (נכתב מתוך שיעורו ע"י אחד השומעים)

פסקי הלכה אקטואליים לבני הישיבות

הדלקת נר חנוכה

א) בחורי ישיבות א"צ להדליק דחשיבי כסמוכים על שולחן אביהם, (וכ"פ הגר"ח כסאר בתשו')
ב) ואם רוצים להחמיר יכולים להדליק בלא ברכה, אבל טוב יותר להשתתף בפרוטה עם מי שבלא"ה מדליק ומברך (ויגביה השמן והפתילות ויתכון לקנות בהן חלק או שיזכה לו ע"י אחר) ואע"פ שאין צריך להיות שם בשעת ההדלקה מ"מ טוב לעשות כן אם אפשר.

מקום ההדלקה

ג) ידליק במקום אכילה אם יש שם פרסומי ניסא לבני רה"י. (הרוצה להחמיר לצאת ידי שיטת הרמ"א יכול לאכול בחדר שמדליק שם אם אין בזה הפרעה לדברים אחרים) (ביטול תורה וכדו') ומסתברא דמקום אכילה הוא מקום שאוכל שם סעודות העיקריות שהם צהריים וערב או לפחות אחת מהן בצירוף ארוחת בוקר.

ד) ואם לאו ידליק במקום שלן בחלון החדר אם הוא פחות מעשרים אמה (9.60 מטר) ואם הוא גבוה יותר מזה אם יש כנגדו בניינים באופן שיהיה פרסומי ניסא להם ידליק שם.

ה) ואם לאו ידליק בפתח שיש בו יותר פרסומי ניסא. (ערוך עפ"י פסקי מורינו הגר"י רצאבי שליט"א, והיה למראה עיניו).